

КУЛЬТУРНА ТРАДИЦІЯ ЯК АГЕНТ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН І МОДЕРАТОР СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ДИСКУРСУ В СУСПІЛЬСТВІ

У статті в рамках структурно-функціонального аналізу культурної традиції автор розглядає її і як комплекс інноваційно-інституалізаційних процесів, агента соціальних змін, механізм структуризації соціального простору. Заявлений концепт культурної традиції в цьому сенсі може поставати і адекватним інструментом соціокультурного аналізу, зокрема і вітчизняних соціокультурних реалій. У цьому контексті автор порушує питання архітектоники української культурної традиції, складної взаємодії її наявних структурних компонентів: матричних і накладених (первинних і вторинних) культурних моделей.

Ключові слова: культурна традиція, креативна складова, консервативна складова, інновація, інституалізація, структура, переструктуризація.

В статье автор, анализируя классический подход к явлению культурной традиции, указывает на актуальность пересмотра этого подхода с позиций существующих социокультурных реалий и знаний, накопленных смежными дисциплинами. В поисках альтернативного подхода, автор переосмысливает концепции советских традициологов, социологические теории культурной традиции Э. Шилза и С. Эйзенштадта. Опираясь на указанные теории, автор концептуализирует и собственное видение этого феномена, анализирует его структуру и функции, роль в культуре и т. д.

Ключевые слова: культурная традиция, креативная составляющая, консервативная составляющая, инновация, институализация, структура, переструктуризация.

The article examines the main approaches to the concept of cultural tradition. In this context, the author reinterprets the concept of Soviet tradytsionolohov, sociological theories of cultural traditions and S. Shylza, C.Eyzenshtadta. Based on the theory expressed in the framework of an interdisciplinary approach by their own vision and conceptualization of this phenomenon, analyze its structure and function. As part of the structural and functional analysis of the cultural traditions of the author asks for a new national sociology of dependence instutyalizatsiynyh innovative processes in the functioning of society and cultural traditions, its impact on perestrukturatsiyu social space, dynamic configuration of social structure.

Key words: cultural tradition, creative part, the conservative component, innovation, institutionalization, structure, perestrukturation.

Постановка проблеми. Соціокультурні реалії постмодерної доби, що актуалізують значення культурних факторів, заохочують і дослідження суспільного простору як, перш за все, простору соціокультурного. Таким чином, на сучасному етапі розвитку просторової організації суспільства, саме соціокультурна детермінація структуризації суспільного простору набуває актуальності, що вимагає концептуального опрацювання останньої, перш за все, у ракурсі аналізу культуральних процесів структуризації, одним з яких уявляється культурна традиція.

Аналіз досліджень і публікацій. Звернемось до ретроспективи уявлень про це явище. Так, класичне розуміння культурної традиції зайняло

своє належне місце в соціологічних концепціях Ф. Тьоніса, Г. Зіммеля, М. Вебера, Е. Дюркгейма, К. Маркса, В. Парето, Т. Парсонса і багатьох інших класиків соціології, ставши основою дихотомії: традиційне суспільство – сучасне суспільство. Саме в цьому контексті термін «культурна традиція» в межах соціологічного тлумачення довгий час асоціювався з поняттям традиційного суспільства і тому зберігав негативну конотацію чогось сталого, консервативного, перешкоджаючого змінам та інноваціям.

Переважно таким і досі залишається розуміння культурної традиції у вітчизняній соціології. Так, у працях більшості сучасних, зокрема, і вітчизняних соціологів, домінує саме цей «традиційний» для

соціології підхід до культурної традиції. Такий підхід ми зустрічаємо і у вітчизняних дослідниць з м. Харкова (Ю. Свеженцева, О. Проскуракова) [7].

Мета статті. І хоча, цей, класичний для соціології підхід до культурної традиції був і залишається цілком доцільним, на нашу думку, сучасні соціокультурні реалії вимагають його перегляду і до цього заохочує не тільки обсяг знань нагромаджених суміжними дисциплінами, а і, власне, хоча і не нова, але завжди актуальна в сучасній соціології проблема парадигмального рівня про диспозицію «структури» і «культури», «автономність культурного» тощо (Д. Александер).

Виклад основного матеріалу. Саме ця проблематика змушує звертатись до зовсім іншого, не класичного для соціології і альтернативного підходу, який видається більш адекватним сучасним реаліям. Так, знайшовши первинне переосмислення в антропології, етнології (Ф. Боас, М. Мід, Б. Малиновський, К. Леві-Строс) та східнознавстві, де вперше було заявлено про лабільність культурної традиції, її здатність до трансформації та унікальну роль у системі культури, пов'язану із специфікою функцій, феномен «культурної традиції» був ґрунтовно концептуалізований і в межах радянської культурології – (Е. Маркарян, С. Власова, Б. Абрамян, Е. Чистов і т. д), в межах якої була доведена креативність культурної традиції, її безпосередній зв'язок з інновацією та механізмом саморуху. Саме радянською культурологією (власне її вірменською школою традиціології) було поставлено питання щодо безпосереднього взаємозв'язку культурної традиції із суспільними відносинами, соціальною структурою і стратифікацією, трансформаційними соціальними процесами, а також явищами субкультурного розмаїття та ієрархізації соціальних інститутів, що окреслюють предметне поле соціології.

Соціологічної ж, власне, інтерпретації, у цьому контексті (креативності, саморуху), явище культурної традиції отримало завдяки працям Е. Шилза, якому належить і однозначно пов'язані з традицією концепції «центральної зони культури» і «харизми». Плідним продовжувачем ідей Е. Шилза став С. Ейзенштадт, який власне і об'єднав вищеозначені поняття в єдиний концепт культурної традиції, вперше вивівши це явище, в значеннях культуральної соціології, в певну автономність від соціальної структури. Таким чином, уже тільки в працях С. Ейзенштадта, відбулось дійсно революційне для соціології переосмислення цього явища, концепт якого уявляється і адекватним інструментом соціокультурного аналізу.

Формулюючи власне визначення культурної традиції і спираючись в цьому на концептуальні напрацювання, як Е. Шилза, С. Ейзенштадта, так і сучасної традиціології (етнології, культурології, соціальної психології), які, вочевидь, пішли дещо далі соціологічних теоретизувань в цій галузі, автор намагався виділити ті характерні особливості цього явища, що видаються йому більш

адекватними, саме, з огляду, як на заявлену проблематику, так і на явні соціокультурні реалії.

Отож, беручи до уваги, саме, рівень макроаналізу об'єкта, ми можемо стверджувати, що культурна традиція являє собою: трансчасовий, багатолінійний, гнучкий, креативний процес (або сукупність інноваційно-інституалізаційних процесів), обумовлюючий змістовну цілісність культури (культурної системи, культурного організму) в динаміці постійного самовідтворення комплексу власних адаптивно-захисних функцій. Додамо лише, що ці функції, у свою чергу, обумовлюються внутрішньою будовою традиції. А саме особливостями її структурної організації, як наявності:

1 «центральної зони культури», як символічної матриці, ядра культури, який локалізує у собі її «харизматичні змісти» (С. Ейзенштадт), або «кордонні поняття» (Г. Ріккерт), «тканина значень» (К. Гірц).

2 двох однопорядкових складових традиції – креативної та консервативної, між якими постійно точиться функціональний конфлікт, який відтворює динаміку означеного процесу і є механізмом саморуху культурної традиції (саме ці складові традиції були виділені ще культурологами – східнознавцями в шістдесятих роках минулого століття і покладені в основу культурологічної концепції культурної традиції).

Так, структура культурної традиції представлена двома комплексами компонентів: динамічним, або функціональним (креативна та консервативна складові) та статичним, або змістовним («ядро культури», її символічна матриця), кожен з яких також має свою будову.

Функції ж традиції, узагальнюючи та спрощуючи можна уявити, як комплекс адаптивно-захисних і репродуктивних функцій. Причому, власне, адаптивні функції постають механізмами адекватного відтворення «сакрального», «харизматичного» змісту «культурного ядра», в соціальних умовах, що змінюються. Так, адаптація іманентно приховує в собі процес відтворення певного «сакрального змісту», маючи на меті його збереження, захист, що і передбачає пристосування, мімікрію, як прийняття форми відповідній умовам.

Сам же механізм відтворення, як актуалізація певного змісту, безпосередньо пов'язаний із наслідуванням, як спадкоємністю, тобто і їх ідентифікацією, сприяючи консолідації культурних зусиль та вивільненню творчого потенціалу спільноти, що конструює певну соціальну реальність, задану «харизматичними зразками символічної сфери» [10, с. 89].

Можна казати, що саме «завдання» відтворення певного «сакрального», «харизматичного» змісту центральної зони культури є сенсом існування культурної традиції, як такої, постаючи і вихідною її функцією. Загалом, як уже зазначалось, всі її функції можна звести до двох блоків: 1/адаптивні; 2/захисні або охоронні (імуногенні). Причому, перші постають як механізми дії креативного, а другі – як консервативного чинника традиції.

Так, значення символічної матриці культури, відтворюючись функціонуванням культурної традиції, виходять за межі останньої, впливаючи на перебіг різноспрямованих соціальних процесів у суспільстві. Саме про цей вплив культурної традиції на соціальні процеси, а відтак і на структуру простору, є об'єктом нашої уваги.

Повертаючись до культурної традиції, вже як до процесу, розглянемо ті її характеристики, про які ми згадали у визначенні. Так, трансчасовість постає, як обумовленість часовими координатами, з'єднуючи часовий континуум суспільства у єдине ціле: минуле – сучасність – майбутнє, а багатолінійність, як різноспрямованість процесу. Гнучкість же, є якістю, яка обумовлює адекватну адаптивність культурної традиції зовнішнім культурним впливам. Проаналізуємо ці особливості детальніше.

Саме трансчасовість, як ознака культурної традиції, дозволяє відмічати такі її функції, як накопичення і передача досвіду, зв'язок поколінь і т. д., визначаючи життя культури суспільства у часі. Трансчасовість, як ознака культурної традиції є характерним для темпорального підходу до культури, який має витоки ще в давньогрецькій науці і на терені класичної філософії, продовжений працями М. Фуко і т. д. Однак, ця ознака культурної традиції в багатьох культурологічних концепціях, вичерпує і функціональне значення традиції в культурі, зводячи роль першої, лише, до ролі статичного провідника суспільних цінностей попередників – сучасникам. Як уже зазначалось вище, подібне відношення до культурної традиції (яке є класичним) є досить обмеженим, адже воно, акцентуючи лише один із проявів функціонування культурної традиції, ніяк не пояснює його, залишаючи не пізнаним механізм її дії в цілому, а отже, власне, і не розкриває значення традиції в загальній системі культури. Адже, з'єднуючи минуле з майбутнім, культурна традиція виступає не в ролі лише статичного засобу передачі інформації, а є, перш за все, активним її носієм, який не тільки зберігає цю цінну інформацію (мова йде про символічну матрицю «культурного ядра», або «харизматичні зразки»), але і адекватно її оновлює. Тобто відтворює її при таких умовах, при яких ці значення стають активним учасником конструювання соціальної реальності сьогодення [10, с. 54].

Так у сьогоденні, через процеси соціокультурної взаємодії структур соціального і соціокультурного вимірів простору суспільства, що детермінується функціональною діяльністю культурної традиції, відбувається «постійна актуалізація значень символічної матриці» [14, с. 89], які в цьому сенсі постають і активними агентами соціальних змін.

Звертаючись же до змін, які одночасно провокуються і детермінуються культурною традицією, слід згадати і про багатолінійність, як різноспрямованість процесу культурної традиції, що відображається як її прояв у різних вимірах соціального простору, в різних сферах життя

суспільства. Залежно від відповідності певного об'єкта простору, наявній ситуації – культурна традиція актуалізує його як новацію і провокує процеси його інституалізації в стереотип (як легітимізації і розповсюдженню в просторі). Таким чином, багатолінійність визначає культурну традицію як процес, який провокує своїм рухом різноспрямовані багатолінійні інноваційно-інституалізаційні процеси – процеси безперервних соціальних змін.

І тут треба декілька слів сказати про іманентну живій системі суспільства динамічність, природність і постійність соціальних змін. Ця особливість соціальної системи (чи то мова йде про суспільство, або про його культуру) не тільки обумовлює сенс процесу культурної традиції, але безпосередньо визначає умови і фактори його протікання, функціонально зв'язуючи цей процес, з одного боку, з явищем соціальної структури, а з іншого – з поняттям соціальних змін, маркуючи своїми проявами взаємну детермінацію двох складових (креативна і консервативна) процесу, що досліджується. За визначенням М. Арчер, «унікальною рисою, яка відрізняє соціальні системи від органічних чи механічних систем, є їх здатність підлягати радикальній переструктуризації» [13, с. 21]. Сам факт переструктуризації певного об'єкта провокує нові соціальні зміни. І тут можна погодитись з П. Штомпкою, що «замість єдиного, головного процесу соціальних змін у реальності існують багаточисельні, фрагментарні процеси різного рівня складності, які тривають паралельно, або в протилежних напрямках, окремо або накладаючись один на одного, а «соціальні зміни «– це лише абстрактний термін, для визначення їх загальних, сумарних, зібраних в єдине ціле результатів» [9, с. 238].

Так, саме, поняття інновації і соціальної зміни (адже явище інновації є етапом, чинником соціальної зміни) визначає зміст креативної складової культурної традиції, окреслюючи категоріальне поле цього явища в купі з поняттями новації, винаходу, нонконформістської, варіабельної поведінки, які опосередковуються більш ширшими поняттями соціальної дії, соціальної активності, влади, харизматичного лідера, пасіонарної особистості і т. д. і т. п.

Вся ця низка понять окреслює поле функціональної діяльності креативної складової, яка і ініціює процеси соціальних змін, що інституалізуються консервативною стороною традиції, стають, завдяки цьому, вже реальним інструментом структуризації простору. Сам же процес соціальних змін відбувається шляхом поетапних нововведень, новацій, які поступово інституалізуючись в стереотипи (закріплюючись у свідомості, поведінці, мові і т. д., залежно від того, чого стосуються ці нововведення і новації), засвідчують цим факт соціальної зміни. У випадку ж «коли ці нововведення не сприймаються більшістю і згодом нівелюються, ми говоримо, лише про явище флуктуації простору і подібні

соціальні зміни не є ініційованими креативною стороною традиції» [3, с. 69].

Причини ж, закріплення одних новацій і відкидання інших, постійно цікавили науковців. Так, П. Штомпка зазначає: «Основне питання стосується звичайно природи критеріїв відбору (селекторів), які одним новаціям не дають розповсюдитись, а іншим дозволяють прорватись. Доречно припустити, що дуже важливим критерієм відбору, діючим на великому часовому інтервалі, є об'єктивно висловлені інтереси членів суспільства [9, с. 68]. Саме уособленням цього, об'єктивно висловленого інтересу членів суспільства і видається консервативна складова культурної традиції. За словами Р. Мертона: «деяка ступінь відхилення від діючих норм, мабуть є функціональною для базових цілей усіх груп. Певна ступінь новаторства може вилитися у формування нових інституціональних моделей поведінки, які більш адаптивні ніж ті, які були у створенні для реалізації первинної мети» [5, с. 219]. Смельзер Н., вивчаючи колективну поведінку, запропонував поняття «цінносно-доповнюючого» процесу. «Кожна стадія в «цінносно-доповнюючому процесі» є необхідною умовою примноження цінності на наступній стадії. Зі ступенем просування вперед, діапазон можливостей, що передбачає варіанти отримання остаточного результату зменшується» [8, с. 318]. Російські традиціолози стверджують, що всі соціальні зміни сприяють переструктуризації старої системи в нову, а «кожне сучасне суспільство виросло із більш ранніх суспільств і виходячи за свої власні кордони, перетворюється в різноманітні можливі майбутні суспільства» [4, с. 129]. Так, і Н. Еліас, підкреслюючи обумовленість соціальних змін минулим часом і вказуючи на їх детермінованість соціальними реаліями сьогодення, підкреслював, що характер змін, ні в якому разі, не є автоматичним і не зворотнім, а «обумовлюється людьми в їх складній взаємодії і взаємозалежності, які дослідник називав «образами» (figurations). Образи формують гнучку, вузловату систему напруженостей, вузловими точками якої можуть бути індивідуальні діячі, але можуть бути і групи, і навіть держави» [15, с. 203]. Те ж, що Н. Еліас означає «образами» (figurations) в межах нашої концепції уявляється тими «харизматичними змістами центральної зони культури», які задають через механізм культурної традиції систему координат структури простору.

Однак, слід зазначити, що зберігаються не всі новації, а лише ті, які є необхідними (навіть, якщо вони і видаються деструктивними) з точки зору збереження цілісності структури, як такої. І тут, доречно, звернутися до унікальних законів збереження системи. Як стверджує Н. Мойсєєв: «... Якщо закони збереження допускають декілька рівнозначних станів (рішень), то реалізується те, якому відповідає мінімальний зріст ентропії» [6, с. 115]. Саме цей закон, на нашу думку, уявляється і універсальним законом протікання

інноваційно-інституціоналізаційних процесів у суспільстві – алгоритмом функціонування культурної традиції.

Так, креативна сторона традиції ініціює певні соціальні зміни, спрямовані на переструктуризацію об'єкта шляхом поетапних різноманітних, різноспрямованих інновацій, кожна з яких має свій окремий механізм інституціоналізації і можливість бути інституціоналізованою, що залежить від різноманітних факторів суспільного життя. Не заглиблюючись в ці процеси, замітимо, що суб'єктами соціальних змін, ініціюючими конкретні новації, постають окремі індивіди і соціальні групи. Так для аналізу соціально-конкретних агентів соціальних змін, дослідниками розроблене окреме поле понять, яке характеризує як варіабельну, інноваційну (нонконформістську, девіантну і т. д. поведінку), так і особу, що її презентує (харизматичний лідер (Е. Шилз), інноваційна особистість (М. Вебер), пасіонарій (Л. Гумільов) і т. д.), в якості якої могла постати і соціальна група (правляча еліта, панівний клас (К. Маркс) або прошарок), або суспільний рух (П. Штомпка.), натовп (С. Московичі).

Актуальність же, лише певних новацій, їх необхідність, саме в цей момент часу, діє за принципом «стимул – реакція», або «попит – пропозиція», де механізмом відтворення цього принципу в умовах простору постає сама культурна традиція в усій складній взаємній детермінації її складових. Адже стан світоглядної, знаково-символічної ціннісно-нормативної систем суспільства постійно перебуває у динаміці, демонструючи процеси трансформації своїх об'єктів, потреба, в перетворенні яких, викликана самим суспільством, точніше, комплексом умов, які складаються в останньому на даний момент часу. І тут, якраз, варто згадати про комплекс адаптивно-захисних функцій, притаманних культурній традиції і обумовлюючих основну її функцію – відтворення «харизматичних змістів» центральної зони. Так, креативна сторона культурної традиції ініціює і інституціоналізує тільки ті новації і зміни, в яких є потреба і форма яких є необхідною умовою збереження «харизматичних змістів» центральної зони, а отже, цілісності культури, що є, як ми вже зазначали, фактом відображення її негентропійної функції.

Таким чином, факт інституціоналізації одних новацій і нівелювання інших, є процесом функціонування культурної традиції, яка верифікує відповідним умовам соціального простору наявні показники світоглядної, знаково-символічної і ціннісно-нормативної системи та ініціює своєю креативною складовою пошук і інституціоналізацію більш відповідних новим умовам форм. Інноваційний рух, таким чином, є і постійним процесом адаптації «харизматичних змістів» центральної зони культури, а тому постає і відтворенням негентропійної функції останньої. Адже, за твердженням радянських традиціологів: «Лише завдячуючи стереотипізації, що приймаються

групою інновацій, крива ентропійних процесів може піти на зниження» [4, с. 155].

Взаємна обумовленість же, креативної і консервативної сторін культурної традиції, може бути обґрунтована як зовнішньо, так і внутрішньо. Так, внутрішня діалектика полягає в детермінації креативного чинника параметрами консервативної складової, адже креативна сторона вишукує і замінює ті параметри, які вже не відповідають умовам, потребує заміни, або корекції. З іншого боку, консервативна сторона культурної традиції завершує інституалізацію обраних новацій, перетворюючи їх в стереотипізовані зразки і форми, шляхом їх стандартизації, що є завершальним етапом інституалізації.

Зовнішня взаємна детермінація складових культурної традиції розкривається через рівень функціонування агентів (або ж суб'єктів) соціальних змін у полі практики і полягає в діалектиці і взаємодії тих її макрокультурних компонентів (окремих субкультурних утворень), які утворюють її соціально-конкретний, знаково-символічний ряд. Мова йде про такі макрокультурні складові, які актуалізовані на даний момент історичного часу і зокрема презентують цю культурну традицію в зовнішньому культурному просторі (наприклад: матрична національна українська культура, накладена російська культура, меморіальна радянська, європейська, глобалізаційна).

Оскільки, саме, культурна традиція впливає на переструктуризацію простору, тобто на зміну модифікацій соціальної структури (обумовленням інноваційноінституалізаційних процесів), то саме концепт культурної традиції видається і адекватним варіантом «примирення» культури і структури в межах однієї теорії. Цей теоретичний конструкт звісно потребує подальшої ґрунтовної концептуалізації, однак, основи для наукового пошуку в цьому напрямку видаються досить перспективними.

Факт збереження цілісності культури полягає в збереженні структури простору в певній динамічній конфігурації (центрообумовленій формі структури), що відбувається шляхом постійної переструктуризації, при якій об'єкти структуризації мають значення не з точки зору власного змісту, а з позиції їх актуальності на даний момент часу.

Тому, повертаючись же до нашого підходу до культурної традиції і, оцінюючи її зовнішню будову, ми можемо говорити про цілісні культурні моделі, як окремі макрокультури, які складають єдину культурну традицію в рамках одного суспільства і власною взаємодією відображають функціональний конфлікт її складових (креативного і консервативного чинників).

У цьому контексті вітчизняна культурна традиція утворюється вже вищезгаданими такими окремими макрокультурами, як матричною актуальною (українська національна культура), накладеною актуальною (російська національна культура – «руський світ»), накладеною меморіальною (радянська комуністична культурна модель),

інокультурними актуальними – європейська і світова (глобалізаційна) макрокультури.

Що ж до радянської макрокультури, вже фактично меморіальної, то згідно з даними за останні роки, частка її носіїв поступово зменшується, що закономірно обумовлюється логікою перебігу історичного часу.

Найбільше ж, статистично присутньою з інокультурних впливів у вітчизняній культурній традиції, є світова глобалізаційна культура, тотальна наявність якої маркується широкомасштабним знаковосимволічним представництвом у всіх сферах життя соціуму і вплив якої, зокрема, на духовноінтелектуальний вимір і соціетальну психіку спільноти уявляється, наразі, зовсім недооціненим. Європейська ж макрокультура каналізує свій вплив переважно на західні регіони України, концентруючи свої презентації на рівні політичних, громадських об'єднань, наукових і мистецьких елітарних кіл (бо саме такою є самоідентифікація в наших співгромадян, які культурно прагнуть ідентифікувати себе, саме, з Європою (так само як з прадавньою європейською історією, високою культурою, освітою, передовими технологіями тощо).

На рівні ж пересічного українця і маскультури домінує світова макрокультура, яка і є уособленням сукупності глобалізаційних тенденцій (американізація, вестернізація, секуляризація), які привносяться цією світовою ойкуменом (У. Ганерсон) на наш периферійний для неї простір.

Взаємодія означених макрокультурних утворень в межах єдиної вітчизняної культурної традиції є і механізмом її саморуху. У цьому сенсі матрична національна культура постає як консервативна складова культурної традиції, тоді як всі інші (радянська, російська, європейська, глобалізаційна) утворюють креативну її складову. Так, разом з поступовим зменшенням ролі однієї макрокультури (давно привнесеної і фактично вже меморіальної радянської), посилює вплив інша, вже зовсім, інокультурна макросистема – глобальна. У цілому цей процес і видається саморухом культурної традиції, її безупинного функціонування.

Висновки. Отже, розвиваючись, суспільство впливає і на культурну традицію, актуалізуючи її потенціал самозбереження, що, з одного боку, робить креативну сторону традиції більш пластичною, варіативною, а з іншого – сприяє мультиплікації культурних моделей та форм у динамічній різноманітності, в яких важно роздивитися консервативний чинник культурної традиції, як і сам її процес. Це явище багаторівневого маскування культурної традиції (особливо, це стосується етнічної культури), сприяє і формуванню тих наукових теорій сучасного суспільства, в яких немає місця культурній традиції, як базовому елементу культури, або ж вона розуміється у вузькому своєму значенні (як комплекс соціальних норм).

У цьому контексті, запропонований нами альтернативний підхід до культурної традиції, як

видається, приховує великий потенціал для соціологічних теоретизувань, є адекватним соціологічного конструювання і, хоча, потребує інструментом для соціокультурного аналізу. подальшої ґрунтовної концептуалізації в межах

ЛІТЕРАТУРА

1. Інститут соціології РАН. Каталог банку даних / Соціальна структура і класове свідомість [Електронний ресурс] / Інститут соціології РАН. – Режим доступу : http://www.isras.ru/databank_number.html.
2. Київський міжнародний інститут соціології. Стрічка новин. Президентсько-електоральні рейтинги політичних лідерів України (зміни за дев'ять місяців) [Електронний ресурс] / Київський міжнародний інститут соціології. – Режим доступу : <http://podrobnosti.ua/society/2010/10/26/726125.html>
3. Маркарян Э. С. «Узловые проблемы теории культурной традиции» // Советская этнография. – 1984. – С. 87
4. Маркарян Э. С. Культурная традиция и задача дифференциации ее общих и локальных проявлений / Э. С. Маркарян // Методологические проблемы этнических культур : материалы симпозиума. – Ереван, 1978 – с. 88.
5. Мертон Р. К. Социальная теория и социальная структура. / Р. К. Мертон. – М. : АСТ: АСТ МОСКВА : ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 873 с.
6. Моисеев И. Н. Проблема возникновения системных свойств / И. Н. Моисеев // Вопросы философии. – 1992. – № 11.
7. Свєженцева Ю. Традиція : концептуалізація та напрямки вивчення / Ю. Свєженцева, О. Проскуракова // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2010. – № 2. – С. 142–154.
8. Смелзер Нейл. Социология : пер. с англ. / Нейл Смелзер. – М. : Феникс, 1994. – 688 с.
9. Штомпка П. «Социология социальных изменений» / П. Штомпка. – Москва. – Аспект-Пресс, 1996. – стр. 95–96.
10. Эйзенштадт С. Конструктивные элементы великих революций: культура, социальная структура, история и человеческая деятельность / С. Эйзенштадт // THESIS. Теория и история экономических и социальных институтов и систем. – 1993. – Т. 1. – № 2.
11. Центр Розумкова. Соціологічні опитування : Культура : З якими країнами Ви найбільшою мірою пов'язані за Вашими культурними і духовними орієнтаціями?« [Електронний ресурс] / Центр Розумкова. – Режим доступу : http://www.uceps.org/ukr/socpolls.php?cat_id=143
12. Archer, Margaret S. 1985, 'Structuration versus morphogenesis' in : S. N. Eisenstadt and H. J. Helle (eds), Macro-Sociological Theory, vol. 1. pp. 58–88, London: Sage.
13. Archer, Margaret S. 1986, 'Taking time to link structure and agency' New Delhi: X1th World Congress of Sociology (mimeo).
14. Eisenstadt S.N. Tradition, Change and Modernity. – New York, 1973. – P. 151.
15. Elias, Norbert 1986. 'Technik und Zivilisation'. Hamburg: German Sociological Association (mimeo).

Рецензенти: Васильєв Я. В., д.психол.н., професор;
Ляпіна Л. А., к.політ.н., доцент.

© Настояща К. В., 2011

Дата надходження статті до редколегії 26.09.2011 р.